

South East Europe
Sustainable Energy
Policy

ENERGETSKA EFIKASNOST – KADA? SADA!

Pokreni se sada za toplije domove, nova radna mesta i čistiji vazduh!

Septembar 2015.

Glavni autor

Rod Janssen

Glavna saradnica

Felicia Lee (UC Berkeley)

Urednik

Garret Tankosić-Kelly (SEE Change Net)

Dodatne informacije

Garret Tankosić Kelly (SEE Change Net)

Ana Ranković (NGO Fractal, Srbija)

Lira Hakani (EDEN Center, Albanija)

Tanja Jokić, Irma Filipović-Karadža (CPI, Bosna i Hercegovina)

Ivana Rogulj (DOOR, Hrvatska)

Anyla Beqa (ATRC, Kosovo*)

Sonja Risteska, Ana Stojilovska (Analytica, Makedonija**)

Sanja Svrkota (Green Home, Crna Gora)

Zvezdan Kalmar (CEKOR, Srbija)

Naslovna strana

Ana Lukenda

Ova publikacija je nastala uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost SEE Change Neta u ime implementirajućih partnera SEE SEP-a i ni na koji način ne odražava stavove EU.

Ovaj tekst je zaštićen nelokaliziranom licencom Creative Commons Attribution-NonCommercial 3.0. Ako želite koristiti bilo koje informacije iz ovog izvještaja u komercijalne svrhe, molimo vas da kontaktirate SEE Change Net.

Sadržaj

- 3 Ulaganje u našu budućnost
- 4 Uvod
- 5 Kontekst
- 6 Glavni zaključci
- 7 Preporuke
- 8 Izazovi politike
- 9 Završna beleška
- 10 Aneks – Pregled politike i planova u oblasti energetske efikasnosti kod ugovornih strana u Jugoistočnoj Evropi: Srbija

* Imenovanje je bez predrasuda na poziciju ili status te u skladu s UNSCR 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

** Prema UN, službeno ime za Makedoniju je "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija".

Strategija održive energije za jugoistočnu Evropu

Sa oko 25 miliona potencijalnih novih građana i građanki Evrope iz zemalja jugoistočne Evrope koji predstavljaju potrošače energije, energetika je možda najkompleksnije pitanje sa kojim se danas suočavamo. Pitanje energije ima dalekosežne i međusobno isprepletene uticaje u nekoliko sfera, uključujući društvo, ekonomiju i životnu sredinu, naročito s obzirom na to da se region jugoistočne Evrope suočava sa nadolazećom deregulacijom tržišta u 2015. godini u upravljačkom okruženju koje baš i nije povoljno.

Strategija održive energije za jugoistočnu Evropu (South East Europe Sustainable Energy Policy – SEE SEP) je program koji je osmišljen kako bi se bavio ovim izazovima.

To je višegodišnji međunarodni projekat koji okuplja 17 partnerskih organizacija civilnog društva iz celog regiona (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Crna gora i Srbija) i Evropske unije, sa krovnom organizacijom SEE Change Net. Projekat je podržan od strane Evropske komisije.

Doprinos SEE SEP projekta je u osnaživanju organizacija i građana/građanki da utiču na kreiranje javnih politika i praksi ka pravičnijoj, čistijoj i bezbednijoj energetskej budućnosti regiona jugoistočne Evrope.

Podržava:

Uvodna reč: Maroš Šefčovič, potpredsednik Evropske komisije

Ulaganje u našu budućnost

Energija je žila kucavica naših ekonomija. Ne možemo funkcionisati bez pouzdanih, efikasno korišćenih izvora energije. Cilj održive i rezilijentne Energetske unije sa ambicioznom klimatskom politikom jeste, kao što je predložila Evropska komisija početkom ove godine, da obezbedi potrošačima – u privredi kao i u domaćinstvima – sigurnu, održivu, konkurentnu i pristupačnu energiju.

Energetska unija ne prestaje na granicama Evropske unije. Zbog toga se i Evropska unija i Energetska zajednica angažuju proaktivno na davanju odgovora na izazove energetskog sektora u okruženju sve intenzivnijeg povezivanja celog kontinenta.

Iskoristio bih ovu priliku da ohrabrim Jugoistočnu Evropu da posebno usmeri snage na energetske efikasnosti. Energetska efikasnost je jedno od ključnih pitanja Energetske unije. Lično se potpuno slažem sa idejom da bi trebalo ponovo korenito promisliti energetske efikasnosti i tretirati je kao izvor energije po sebi.

Bolje korišćenje energije u sklopu borbe protiv klimatskih promena podstiče rast i stvaranje novih poslova, a istovremeno je i ulaganje u našu zajedničku budućnost. To je ono u šta vas Evropa uključuje kao aktivne partnere. Svi smo Evropljani i moramo zajednički raditi na nalaženju novih rešenja.

Uveravam vas da će Evropska unija uraditi sve što je u njenoj moći da pomogne zemljama Jugoistočne Evrope i Energetskoj zajednici u celini u suočavanju sa izazovima. Radujem se saradnji sa vama i praćenju vaših rezultata na putu ka ovom cilju.

Maroš Šefčovič

Potpredsednik Evropske komisije

Uvod

Jugoistočnoj Evropi (JIE) predstoji energetska tranzicija. Tradicionalni pristup oslanjanja na povećanje energetske izvora kao podršku ekonomskom rastu i zadovoljenju društvenih potreba više nije održiv. Uvoz fosilnih goriva je skup i nepouzdan. U celoj regiji se energija koristi neefikasno, standardi efikasnosti značajno zaostaju za prosečima članica Evropske unije. Ova neefikasnost poskupljuje javne finansije i poslovanje, kao i životne troškove građana. Mere energetske efikasnosti se moraju implementirati da bi omogućile efikasnu energetsku tranziciju za Jugoistočnu Evropu.

Povećanje energetske efikasnosti se posmatra kao katalizator u rešavanju mnogih ekonomskih i društvenih pitanja. Energetska efikasnost daje pozitivne rezultate zainteresovanim stranama na raznim nivoima društva. Pored toga što osigurava povećanje energetske sigurnosti, poboljšanje energetske efikasnosti povećava poslovnu konkurentnost (uključujući mala i srednja preduzeća), smanjuje račune potrošača i lokalno zagađenje vazduha.

Izuzetno je važno razumeti da poboljšanje energetske efikasnosti nije samo cilj po sebi, već i sredstvo za postizanje drugih ciljeva.

Poboljšanje energetske efikasnosti je dugotrajan proces koji podrazumeva donošenje odluka na duge staze. Pošto je većina zemalja regiona Jugoistočne Evrope u prepristupnom procesu članstva u Evropskoj uniji¹, one će usvojiti mnoge od okvirnih direktiva energetske

efikasnosti. Ove direktive stvaraju dobru osnovu za dugoročni proces promene politika u energetskom sektoru, a zemlje regiona su do sada preuzele i usvojile neke od njih. Direktiva o energetskej efikasnosti (Energy Efficiency Directive - EED) je do sada najopsežniji i najambiciozniji pravni instrument od svih direktiva o energetskej efikasnosti, i u procesu je usvajanja od strane Energetske zajednice.

Partneri programa Strategija održive energije za Jugoistočnu Evropu (South East Europe Sustainable Energy Programme - SEESEP) su veoma zainteresovani za održivu budućnost regiona. U sklopu toga smatramo veoma važnim da se u regionu usvoje EU direktive o energetskej efikasnosti i da se one primene na najambiciozniji mogući način. Energetska efikasnost nije samo deo slagalice veće energetske strategije, već je istovremeno i akcija u pravcu ostvarivanja sigurnosti snabdevanja i ekonomskog razvoja. Verujemo da region ne bi trebalo da se zadovolji drugorazrednim rešenjima. Ne možemo prihvatiti da region sve više i više zaostaje za Evropskom unijom. Zbog toga smo pripremili ovaj izveštaj u očekivanju usvajanja EED-a od članova Energetske zajednice. Naša mreža saradnika tvrdi da se ova daleko-sežna direktiva mora implementirati što je moguće potpunije i ambicioznije, na vreme, ali na realističan način. Uobičajeni načini postupanja nisu prihvatljivi.

Ovaj izveštaj objašnjava značaj EED-a i argumentuje potrebu za postavljanjem najambicioznijih mogućih ciljeva u zemljama regiona Jugoistočne Evrope.

1 Hrvatska se pridružila EU 2013. godine

Kontekst

Neke činjenice koje ukazuju na potrebu bavljenja načinom potrošnje energije u regionu:

- **Skoro 50% ukupne potrošnje energije u regionu troši se na zgrade**². Industrija i sektor transporta su takođe veliki potrošači.
- **Region je značajan uvoznik fosilnih goriva i u velikoj meri zavisi od uvoza**. Region uvozi trostruko više energije nego što je proizvodi³.
- **Potencijal za uštede energije je visok** prema procenama Sekretarijata Energetske zajednice.⁴ Za najzastupljeniji sektor, zgrade, Sekretarijat procenjuje da je potencijal ušteda u rasponu od 20% do 40%.
- **“Energetska efikasnost nudi velik potencijal za zadovoljenje budućih energetske potreba bez okretanja marginalnim, štetnijim izvorima energije**. U razvijenim zemljama ona već jeste najveći “novi” izvor snabdevanja energijom.”⁵
- **Projekti energetske efikasnosti stvaraju više radnih mesta nego sektor snabdevanja energijom**. Američki Savet za energetske efikasne ekonomije procenjuje da se na uloženi milion dolara stvara 20 radnih mesta, dok isto ulaganje u energetskom sektoru stvara samo 10 radnih mesta⁶. Osim toga, radna mesta se stvaraju u svim zajednicama.
- **Preko 500 miliona eura nije utrošeno** “zbog nedostatka odgovarajućih mehanizama raspodele koji bi povezali lokalne projekte energetske efikasnosti sa raspoloživim sredstvima finansiranja.”⁷
- **Cene električne energije su niske** što ne daje dovoljnu motivaciju za poboljšanje energetske performansi. “Uprkos ovim niskim cenama procenjuje se da u svim ugovornim stranama (zemljama članicama Energetske zajednice JIE) najmanje 50% stanovništva troši više od 10% svojih neto prihoda na energiju – što ukazuje na siromaštvo prema standardnoj definiciji energetskog siromaštva.”⁸
- **Zemlje regiona koje su članice Energetske zajednice dužne su da usvoje i implementiraju direktive o energetske efikasnosti koje je Zajednica usaglasila i usvojila**.
- **Nacionalni ciljevi energetske efikasnosti su određeni i uslovljeni ograničenom dostupnošću i kvalitetom potrebnih podataka** u velikoj većini zemalja članica Energetske zajednice. Prikazani brojevi mogu služiti samo kao grubi pokazatelj stvarnog uticaja ušteda.⁹
- **U 2014. Energetska zajednica je objavila studiju koja preporučuje smanjenje nekih od ciljeva**.¹⁰ Studija je procenila troškove i koristi primene četiri određena elementa Direktive o energetske efikasnosti.

2 Sekretarijat Energetske zajednice, *Energy Community – Tapping on its Energy Efficiency Potential*, 1.6.2015, str. 12.

3 “Kao celina, Energetska zajednica uvozi značajno više sirove nafte i naftnih derivata, nego što ih proizvodi (18.1 mten uvoza nafte nasuprot 5.7 mten proizvodnje u 2012. godini). Isto se odnosi i na gas, iako je dostupnost gasa još uvek ograničena. Učesće neto uvoza u ukupnoj potrošnji ukazuje na zavisnost zemlje od uvoza. Dok je prosečna zavisnost od uvoza energije u EU na nivou 53%, odnos kod članica Energetske zajednice iznosi oko 32%.” Izvor: https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Overview

4 Sekretarijat Energetske zajednice procenjuje da su moguća poboljšanja: Transport: 10%; Domaćinstva: 10–35%; Javni sektor: 35–40%; Sektor usluga: 10–30%; Industrija i trgovina: 5–25%. Njihova je procena da je potencijal ukupne uštede (javne zgrade i privatna domaćinstva): 805 miliona eura u uštedama energije do 2020. godine. ECS, *Energy Community – Tapping on its Energy Efficiency Potential*, 1.6.2015, str. 12.

5 <http://2014.newclimateeconomy.report/energy/>. McKinsey se slaže u svom izveštaju “Energy Efficiency: A compelling global resource”, 2010.

6 <http://aceee.org/blog/2012/09/energy-efficiency-and-economic-opport>

7 Sekretarijat Energetske zajednice, *Energy Community – Tapping on its Energy Efficiency Potential*, 1.6.2015, str. 20

8 Ibid., str. 6

9 Drugi akcioni plan za energetske efikasnost ugovornih strana, procena Sekretarijata Energetske zajednice, ANNEX 4/32nd PHLG/03–03–2014, str. 5

10 Odluka Ware Group, Procena uticaja Direktive o energetske efikasnosti 2012/27/EU na Energetsku zajednicu, jul 2014.

Glavni zaključci

Najbitniji zaključci ovog pregleda i analize novijih publikacija Sekretarijata Energetske zajednice su:

- Zemlje regiona JIE planiraju da zamene Direktivu o energetske usluga sa Direktivom o energetskej efikasnosti iz 2012. godine. To je najobuhvatnija od svih direktiva u vezi energetske efikasnosti i uspostavlja potpun okvir za buduće aktivnosti na polju energetske efikasnosti;
- Implementacija tri direktive posvećene energetskej efikasnosti¹¹ u zemljama regiona bila je generalno vrlo slaba, a čini se da neke zemlje teško uspevaju da primene i minimalne zahteve;
- Performanse zemalja regiona značajno zaostaju iza proseka EU po pitanju energetske efikasnosti, a spuštanje nivoa zahteva u odredbama Direktive o energetskej efikasnosti samo bi povećao taj zaostatak;
- Efikasna implementacija Direktive o energetskej efikasnosti nameće mnoge obaveze, te će biti potrebno da vlade obezbede efikasne sisteme implementacije. Obzirom na sadašnje stanje implementacije, postavlja se pitanje da li je pitanjima energetske efikasnosti dat prioritet;¹²
- Postoji bilateralna i multilateralna spoljna podrška za jačanje kapaciteta i za pomoć regionu u izradi i primeni mera energetske efikasnosti. Ipak, kao što je pokazala studija Energetske zajednice, do danas nije iskorišćeno raspoloživih 500 miliona dolara ;
- Dok energetska efikasnost značajno doprinosi ekonomskoj i društvenoj dobrobiti nacije, ove dobrobiti nisu prepoznate i shvaćene od vlada, a ni od stanovništva u celini;
- Fondovi namenjeni za projekte energetske efikasnosti u regionu nisu iskorišćeni, pretežno zbog slabe kreditne sposobnosti i visokih troškova kreditiranja.

11 Direktiva o konačnoj potrošnji i energetskej usluga (uobičajeno nazvana Direktiva o energetskej usluga), Direktiva o energetskej karakteristikama zgrada i Direktiva o energetskej označavanju proizvoda. O tome će biti više reči dalje u izveštaju.

12 Istraživanje mreže SEE SEP (videti Aneks 2) pokazuje da su direktive posvećene energetskej efikasnosti primenjene najviše zato što je to obaveza, a ne zato što se smatraju kao fundamentalni element energetske politike.

Preporuke

Mreža SEE SEP smatra da region Jugoistočne Evrope ne može sebi da dozvoli dalje zaostajanje za zemljama članicama EU. Usvajanje Direktive o energetskej efikasnosti sa što manjim razlikama u odnosu na sektorske politike zemalja članica EU može pomoći u premošćivanju ovog rasepa. Preporuke za vlade zemalja regiona Jugoistočne Evrope i ostale značajne zainteresovane strane i ključne subjekte su sledeće:

Preporuke vladama zemalja regiona Jugoistočne Evrope:

Vlade zemalja regiona bi trebalo da:

- usvoje Direktivu o energetskej efikasnosti ciljajući na uštede energije od 20%, meru koje zemlje EU treba da dostignu 2020.¹³;
- obezbede odgovarajuće sisteme rukovođenja i merenja unutar vladine administracije u cilju obezbeđivanja efikasne primene politika energetske efikasnosti;
- kombinuju bilateralne i multilateralne fondove za podršku merama energetske efikasnosti sa značajnom podrškom iz državnog i iz lokalnih budžeta.

Preporuke drugim akterima:

Bilateralni i multilateralni fondovi i drugi zainteresovani davaoci podrške bi trebalo:

- da se obavežu na podršku efektivne implementacije Direktive o energetskej efikasnosti, kao i drugih direktiva iz ove oblasti, kroz obezbeđivanje tehničke podrške, jačanja kapaciteta i dometa, kao i finansijske podrške, po potrebi;
- da osiguraju da njihova finansijska podrška dopuni nacionalnu budžetsku podršku, a ne da je zameni;
- obzirom na obimna neiskorišćena sredstva namenjena energetskej efikasnosti, da učine dostupnim sopstvene raspoložive fondove za jačanje kreditne sposobnosti potencijalnih zajmotražilaca na inovativan način, putem alternativnih struktura i rata.

¹³ Treba odrediti i maksimalni vremenski okvir do 2023. godine, ako se očekuje da implementacija bude uporediva sa postizanjem ciljeva EU. Političke koristi harmonizacije sa EU vremenskim okvirom 2020. godine su najočiglednije za buduće zemlje pristupnice. Međutim, ako bi se primenio maksimalistički pristup, onda bi za ovaj vremenski okvir trebalo primeniti isti rok od osam godina koji je dat i zemljama članicama EU. Ovo bi postavilo krajnju granicu dosezanja 20% uštede na 2023. godinu, ali bi u nepovoljnu poziciju stavilo zemlje koje nastoje pristupiti EU.

Izazovi politike

Zemlje Jugoistočne Evrope razumeju značaj uravnoteženog pristupa energetske politici, koja bi trebala da obezbedi odgovarajuće snabdevanje, kao i da energetsku efikasnost učini prioritetom. Većina ovih zemalja je u procesu pridruživanja Evropskoj uniji i time obavezna da usvoji mnoge ključne elemente legislative. U ovom slučaju, to su okvirne direktive o energetskej efikasnosti. Biti delom procesa pridruživanja pokazuje se kao velika prednost, jer su zemlje članice EU takođe u procesu pronalaženja pravog rešenja za energetsku politiku, u potrazi za obezbeđenjem veće energetske sigurnosti uz istovremeno osiguranje upravljanja potrošnjom energije na najblagotvorniji način za njihove ekonomije. Ovo uključuje niskougljeničnu ekonomiju, smanjenje uvoza, povećanje kompetitivosti i podršku inovacijama.

Na ovaj način region Jugoistočne Evrope može iskoristiti lekcije koje je EU već naučila. Zakonodavni okvir energetske efikasnosti predstavlja jaku tačku oslonca zbog sveobuhvatne prirode i globalne priznatosti.

Članice Sporazuma o Energetskoj zajednici će ove godine odlučivati o načinu implementacije Direktive o energetskej efikasnosti koju je 2012. godine usvojila EU. Ova direktiva je namenjena da popuni praznine u politikama i omogući dostizanje ciljeva ušteda energije do 2020. godine. Direktiva predviđa mere za implementaciju, kao i zahteve i ciljeve izveštavanja.

Strahuje se da postoji mogućnost smanjivanja obaveza koje nameće Direktiva o energetskej efikasnosti, kao odraz niskog nivoa prioriteta koji se u regionu pridaje energetskej efikasnosti¹⁴. To bi bila nesrećna odluka. Direktiva o energetskej efikasnosti daje mogućnost na koju će se ovaj izveštaj fokusirati.

Evropska unija smatra energetske efikasnost visoko prioritarnim pitanjem iz važnog razloga. Nedavno objav-

ljena analiza pokazuje dijapazon koristi od povećane energetske efikasnosti¹⁵, koja dobija novi naziv – prvo gorivo. Poboljšana energetska efikasnost u prvom redu koristi inovacijama, održivom rastu, stvaranju novih radnih mesta, konkurentnosti, ublažavanju klimatskih promena i energetskej sigurnosti.

Bila bi velika strateška greška da zemlje Jugoistočne Evrope ne uživaju ove koristi zbog izbegavanja davanja odgovarajućeg prioriteta energetskej efikasnosti. Bila bi velika greška vraćati se unatrag da bi se sačuvala ustaljene prakse. Takođe bi bila greška da jugoistočna Evropa sebi postavlja manje ambiciozne ciljeve nego EU. Manje ambiciozni ciljevi bi samo produbljivali jaz i zemlje Jugoistočne Evrope nikada ne bi postigle isti nivo energetske performansi.¹⁶ Zaostajanje mora biti značajna briga za sve donosiocle odluka i potrošače u regionu. Zemlje Jugoistočne Evrope treba da teže približavanju, a ne udaljavanju usled zanemarivanja i neodgovornosti.

Ovaj izveštaj objašnjava glavne elemente Direktive o energetskej efikasnosti EU i pojašnjava pogrešno shvaćene elemente. Izveštaj pokazuje i zbog čega je bitno da zemlje Jugoistočne Evrope budu ambiciozne kao članice EU. Boljim razumevanjem obaveza donosiocle odluka i potrošači biće pripremljeni da prihvate da ove obaveze nisu teret, nego mogućnost koju treba iskoristiti.

Regionu Jugoistočne Evrope takođe mogu biti korisne lekcije koje je naučila Hrvatska, najnovija zemlja članica EU, i jedna od zemalja pokrivenih projektom SEE SEP. Dok Hrvatska više ne sledi proces Sporazuma o Energetskoj zajednici, način na koji je Hrvatska primenjivala Direktivu o energetskej efikasnosti biće opisan u ovom izveštaju kao odgovarajući.

14 Odluka Ware Group, *Procena uticaja Direktive o energetskej efikasnosti 2012/27/EU na Energetsku zajednicu*, jul 2014.

15 Međunarodna agencija za energiju, Uхватiti višestruke dobrobiti od energetske efikasnosti (Capturing the Multiple Benefits of Energy Efficiency), IEA/OECD, Paris, 2014.

16 Slika 5 pokazuje koliko je veći intenzitet energije u regionu JIE u poređenju sa prosekom EU.

Završna beleška

Informacije predstavljene u ovom izveštaju pokazuju veliku razliku u postignućima zemalja članica EU i zemalja članica Energetske zajednice. Važeći Nacionalni akcioni planovi za energetske efikasnost u ovim zemljama postavljaju ciljeve od 9% ušteda do 2018. godine, dok su zemlje članice EU prihvatile cilj od 20% ušteda do 2020. godine i 27% smanjenja do 2030. godine¹⁷. Postojanje efikasnog i transparentnog okvira za implementaciju i maksimiziranje dostignuća postojećih potencijala energetske efikasnosti (20 – 40% ušteda)¹⁸ za zemlje članice Energetske zajednice neophodno je za energetske sigurnost, ekonomski razvoj i napredak u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

Usvajanje Direktive o energetske efikasnosti od strane Energetske zajednice predstavlja pravnu obavezu koja zahteva od zemalja Jugoistočne Evrope da implementiraju mere energetske efikasnosti zasnovane na okviru koji podržava postizanje opipljivih i merljivih rezultata na putu ka postizanju cilja, smanjenju potrošnje energije

za 20% do 2020. godine. Vlade zemalja Jugoistočne Evrope će u procesu biti odgovorne za postizanje energetske i klimatske ciljeve, dok istovremeno usklađuju ciljeve politike sa standardima i ciljevima Evropske unije.

Na kraju, izveštaj daje pregled širokog dijapazona pozitivnih efekata koji su rezultat primene Direktive o energetske efikasnosti. Pošto se Direktiva strateški bavi mogućnostima povećanja energetske efikasnosti na svim tačkama energetske sektora od proizvodnje do krajnjeg potrošača energije, ona podržava ciljeve države, a istovremeno distribuira pozitivne efekte među građanima – najvažnijim ključnim subjektima društva na kraju cevovoda. Pravedna raspodjela benefita ostaje izazov za zemlje Jugoistočne Evrope, što naglašava značaj prioritarnog sprovođenja Direktive o energetske efikasnosti za državne i lokalne vlasti. Podrška uključivanju civilnog sektora u razvoj nacionalnih energetske strategije je također zahtjev koji cilja na stvaranje okruženja za održivost Jugoistočne Evrope.

17 http://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2014102401_en.htm

18 Sekretarijat Energetske zajednice, *Energy Community – Tapping on its Energy Efficiency Potential*, 1.6. 2015, str. 12.

Aneks – Pregled politike i planova u oblasti energetske efikasnosti kod ugovornih strana u Jugoistočnoj Evropi

Svrha ovog dela je da pruži kratki pregled za bolje razumevanje koliko dobro su politike i planovi u oblasti energetske efikasnosti primenjeni kod ugovornih strana. Podaci su pribavljeni od naše mreže eksperata po različitim zemljama – ugovornim stranama, kao i sa internet stranice Energetke zajednice.

SRBIJA

Kontekst politike u oblasti energetske efikasnosti

Dugoročni ciljevi politike u oblasti energetske efikasnosti

Dugoročni cilj je postizanje smanjenja potrošnje energije za 9% propisanih Direktivom o energetske efikasnosti kod krajnje potrošnje i energetske uslugama.

Pravni okvir

U martu 2013. godine Srbija je donela Zakon o efikasnom korišćenju energije. Njime su transponovane ključne odredbe Direktiva 2006/32/EC, 2010/30/EU i 2010/31/EU i uvedena pravila o energetske menadžmentu, označavanju energetske efikasnosti proizvoda, energetske efikasnosti objekata, zahtevima energetske efikasnosti u proizvodnji, prenosu i distribuciji energije, finansijskim mehanizmima podrške energetske efikasnosti, uključujući uspostavljanje Fonda za EE, kao i o promociji energetske usluga, čime je rešena od 2012. godine rastuća zabrinutost u pogledu primene politike u oblasti energetske efikasnosti koja je sada prenetu u nadležnost odseka u okviru Ministarstva rudarstva i energetike.

Okvirne direktive EU o energetske efikasnosti

DIREKTIVA 2006/32/EC O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI KOD KRAJNJE POTROŠNJE I ENERGETSKIM USLUGAMA – DA

Zakon o efikasnom korišćenju energije transponuje glavne odredbe Direktive 2006/32/EC (definicije, zahtevi NAPEE (Akcioni plan za energetske efikasnost), energetske pregledi, minimalni zahtevi u pogledu energetske efikasnosti kogeneracija, prenos i distribucija električne energije, novi mehanizmi finansiranja i obaveza u javnom sektoru). Vlada je u oktobru 2013. godine usvojila drugi NAPEE. Proračun nacionalnog indikativnog cilja ušteda energije nije u potpunosti usaglašen sa članom 4 Direktive, pošto za osnov nije uzeo u obzir prosečnu godišnju količinu potrošnje u poslednjem petogodišnjem periodu, nego su za osnov uzeti podaci o finalnoj domaćoj potrošnji energije u 2008. godini, zbog nedostataka statističkih podataka. Ministarstvo rudarstva i energetike u tekućem periodu priprema nacrt sveobuhvatnog paketa sekundarne legislative (podzakonskih akata) za buduću punu primenu Direktive 2006/32/EC.

DIREKTIVA 2010/30/EU O ENERGETSKIM OZNAKAMA – DA

Direktiva 2010/30/EU i Delegirana regulativa su u celini transponovani usvajanjem Uredbe i više pravilnika o energetske oznakama proizvoda u 2014. godini.

DIREKTIVA 2010/31/EU O ENERGETSKIM KARAKTERISTIKAMA OBJEKATA – DELIMIČNO

Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o efikasnom korišćenju energije, Pravilnik o energetskej efikasnosti zgrada i Pravilnik o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetskim svojstvima zgrada transponovali su relevantne odredbe Direktive 2010/31/EU. Međutim, transponovanje i implementacija određenih odredbi (o inspekciji za grejanje i rashladne sisteme, obuci i akreditaciji eksperata, itd.) biće ostvarena tek nakon usvajanja sekundarne legistative na osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije.

Priprema NAPEE (Nacionalni akcioni plan za energetske efikasnosti)

U oktobru 2013. godine Vlada je usvojila Drugi akcioni plan za energetske efikasnosti. On predstavlja celovit strateški dokument za implementaciju politike energetske efikasnosti kod krajnjih potrošača za naredni trogodišnji period (2013 – 2015.) sa projekcijama do 2018. godine.

Potencijali za unapređenje energetske efikasnosti

I NAPEE 1 i NAPEE 2 su pripremani sa ograničenim podacima i ograničenim ciljevima koji su više usmereni na zahteve EU i kao takvi ne odgovaraju (i ne uzimaju u obzir) ukupni društveni uticaj veće energetske potrošnje na BDP i građane i stoga se mogu smatrati samo kao formalni odgovor na zahteve EU i Energetske zajednice. U ovom kontekstu, ciljevi su postavljeni samo na osnovu minimalnog angažovanja i zasnovani na što je manje mogućim finansijskim sredstvima, bez uzimanja u obzir da određeni finansijski instrumenti obezbeđuju da takozvani energetski prioriteti mogu biti izostavljeni i potom preneti u mere energetske efikasnosti u svim sektorima.

NAPEE ne određuje gde se nalaze najveći potencijali.

Programi

Nacionalni nivo

Program za energetske efikasnosti je tretiran samo kao formalni program sa nekim merama koje ne odgovaraju stvarnosti i mogu se uzeti u obzir samo kao politička parola bez ozbiljnog uticaja.

U budžetu Srbije formalno postoji fond za energetske efikasnosti, ali su domaći i međunarodni ključni subjekti saglasni da on ne funkcioniše i da faktički ne postoji.

Lokalni nivo

Na lokalnom nivou suštinski nema programa.

Struktura upravljanja energetsom efikasnošću

Institucionalno uređenje

U Srbiji ne postoji agencija za energetske efikasnosti. Bivša takva agencija je ugašena 2012. godine. Za ovu oblast je nadležno Ministarstvo rudarstva i energetike.

Budžet

Formalno, postoji namenski budžetski fond, ali bez odgovarajuće podrške programskih dokumenata, zaposlenih za pripremu projekata ili programa i odgovarajućih analiza ekonomskih posledica investicija u pogledu potrošnje i ušteda.

Generalni komentari

Programi posvećeni energetske efikasnosti se smatraju samo formalnim programima sa nekim merama koje ne odgovaraju stvarnosti i mogu se uzeti u obzir samo kao politička parola bez ozbiljnog uticaja.

Glavni pokretač za svaku aktivnost u vezi energetske efikasnosti je ispunjavanje zahteva EU.

Sa internet stranice Energetske zajednice¹⁹:

Usvajanjem Zakona o efikasnom korišćenju energije, drugog NAPEE i regulative o energetske oznakama, Srbija je ostvarila značajan korak u pravcu transponovanja pravnih tekovina EU u pogledu energetske efikasnosti. Međutim, potrebno je učiniti više u bliskoj budućnosti za punu primenu.

Prvi prioritet za Srbiju je finalizacija i usvajanje celovitog seta sekundarne legislative zasnovane na Zakonu o efikasnom korišćenju energije. Pravovremeno donošenje sekundarne legislative će dati podršku sprovođenju drugog NAPEE i postizanju cilja u pogledu ušteda energije.

Drugi prioritet je uspostavljanje stabilnog i održivog finansijskog mehanizma ili mehanizama za delotvornu primenu drugog NAPEE. Uspostavljanje budžetskog fonda za energetske efikasnosti je značajan iskorak, ali je Sekretarijat zabrinut u pogledu održivosti i ograničenja koja predstavljaju javni budžetski fondovi, kao i mogućnosti privlačenja drugih fondova i njihovog mešanja sa javnim budžetima kada važeći pravni sistem uspostavi fond. U cilju postizanja indikativnog cilja ušteda energije, potrebno je, pored javnog budžetskog finansiranja, mobilisati značajna dodatna finansijska sredstva. U oblasti energetske efikasnosti neophodan je dalji razvoj modela javno-privatnog partnerstva (uključujući ESCO). Aktivnosti planirane u okviru 'Programa regionalne energetske efikasnosti' EBRD-a mogu dati značajnu podršku ovim aktivnostima.

Potrebno je ojačati kapacitete Srbije u oblasti utvrđivanje politike u Ministarstvu rudarstva i energetike, kao i u primeni na lokalnom nivou i u drugim institucijama uključenim u drugi NAPEE.

19 https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Implementation/Serbia/Energy_Efficiency

KLJUČNI POKAZATELJI

	2000	2009	2010
Ukupna primarna isporučena energija (Mten*)	9,44	10,30	10,62
Neto uvezeno (Mten) (ili postotak)	4,59	5,86	6,86
Ukupna primarna potrošnja energije (UPPE)	12,38	15,33	16,37
Ukupna finalna potrošnja (UFP) (Mten)	7,76	8,92	9,99
UFP Domaćinstva / Komercijalni sektor	3,68	3,80	4,58
UFP Industrija	2,06	1,94	2,47
UFP Transport	1,74	2,25	1,8
Energetski intenzitet UPPE/BDP (ten na hiljadu USD 2005)	1,65	0,53	0,55
BDP u dolarima	6,5	29,2	29,4
Stanovništvo u milionima			7,29
UPPE/Stanovništvo (ten per capita)			2245

* Mten: miliona tona ekvivalentne nafte

IZVOR: Pozadinske informacije iz Energetske strategije Srbije

	2000	2009	2010	2011	2012
Ukupna primarna isporučena energija (Mten)	13,73	15,18	15,54	16,19	14,46
Neto uvezeno (Mten)	1,88	4,89	5,2	4,87	3,98
Ukupna finalna potrošnja (UFP) (Mten)	7,14	8,79	9,48	9,78	8,35
UFP Domaćinstva / Komercijalni sektor (kten)	3,95	4,03	4,13	4,32	4,14
UFP Industrija (kten)	2,16	1,98	2,39	2,70	2,42
UFP Transport (kten)	0,80	2,18	2,16	1,98	1,76
Energetski intenzitet UPPE/BDP (ten na hiljadu USD 2005) ten/1000 BDP	0,64	0,55	0,56	0,57	0,52
UPPE/Stanovništvo (ten per capita)	1,69	2,07	2,13	2,23	2

IZVOR: Informacije preuzete od Međunarodno agencije za energiju (International Energy Agency – IEA)

Podržava:

